

บทบรรณาธิการ

บทบาทสัตวแพทย์กับภาวะภัยพิบัติทางธรรมชาติ (The Role of the veterinarian in Natural disaster)

อนุชา สอนวงศ์

ภาควิชาชีวศาสตร์ทางสัตวแพทย์และสัตวแพทย์สาธารณสุข

คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Natural disasters) สามารถแบ่งตามรูปแบบทางธรรมชาติเป็น 10 ประเภท คือ การระเบิดของภูเขาไฟ (Volcano eruptions) แผ่นดินไหว (Earthquakes) คลื่นใต้น้ำ (Tsunamis) พายุ (Storms) อุทกภัย (Floods) ภัยแล้งหรือทุพภิกขภัย (Droughts) อัคคีภัย (Fires) ดินถล่มและโคลนถล่ม (Landslides and mudslides) พายุหิมะและหิมะถล่ม (Blizzard and avalanches) และโรคระบาดในคนและสัตว์ (Human and animal epidemics) ภัยพิบัติทางธรรมชาติดังกล่าวเป็นภัยใกล้ตัว อาจเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา มองดูแล้วน่ากลัวมาก แต่ในความเป็นจริงไม่ได้น่ากลัวอย่างที่คิด จากการเรียนรู้ผ่านทางประสบการณ์ของภัยพิบัติต่างๆ ด้วยตนเอง และหรือจากตำรา บทความ ตลอดจนงานวิจัยต่างๆ ล้วนมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ท่ามกลางภัยพิบัติทางธรรมชาติซึ่งอยู่รอบตัวเราได้ ด้วยความอยู่รอดปลอดภัยในกายภาคนั้น

ปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับสัตว์ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศ

สหรัฐอเมริกา ทำให้มีการจัดการสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการกับสัตว์เลี้ยงเมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติขึ้น สำหรับประเทศไทยเอง ควรให้ความสำคัญ และควรบรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนสัตวแพทย์ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ โดยสัตวแพทย์ควรเป็นผู้ให้ความรู้แก่ผู้เลี้ยงสัตว์ ทั้งในบ้าน และปศุสัตว์ เกี่ยวกับการป้องกันโรคจากสัตว์มาสู่คน และการระบาดของโรคสัตว์เองในช่วงที่เกิดหรือหลังจากเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติขึ้น เนื่องจากไม่สามารถเคลื่อนย้ายสัตว์เหล่านี้ได้เมื่อเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งการจัดการสัตว์ป่าในธรรมชาติเมื่อเกิดไฟป่า

การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเตรียมการไว้แต่เนิ่นๆ อาทิ การเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับสัตว์เลี้ยง เช่น กรง สายจูง ปลอกคอ ยาประจำตัวของสัตว์เลี้ยง อาหารและน้ำดื่มสำหรับสัตว์เลี้ยง เป็นต้น กรณีที่เจ้าของสัตว์เลี้ยงไม่อยู่บ้าน ควรแจ้งเพื่อนบ้าน ยามหมู่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับจำนวนสัตว์เลี้ยง ตำแหน่งของสัตว์เลี้ยง

และอุปกรณ์ดำรงชีพสำหรับสัตว์เลี้ยง ซึ่งเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นเพื่อนบ้านจะสามารถช่วยเหลือและเลี้ยงดูสัตว์เลี้ยงได้ทันท่วงที นอกจากนี้ควรทำเครื่องหมายบนตัวสัตว์ เช่น ไมโครชิพ ป้ายห้อยคอที่มีชื่อเจ้าของและเบอร์โทรศัพท์ เพื่อป้องกันสัตว์เลี้ยงสูญหายหากเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติขึ้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ห้ทั้งครอบครัวและสัตว์เลี้ยงมีความพร้อมที่จะรับมือกับภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นได้

โรคสัตว์สู่คน (Zoonotic diseases) ที่สามารถผ่านจากสัตว์เลี้ยงมาสู่คนได้นั้น จะมีความเสี่ยงมากขึ้นในช่วงที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติขึ้น เนื่องจากสัตว์เลี้ยงจะอยู่กันอย่างกระจุกกระจายทั่วไปจึงมีโอกาสสัมผัสกับเชื้อโรคมากขึ้น โดยผ่านทางสิ่งคัดหลั่งที่ปนเปื้อนไปกับอาหารหรือน้ำ อีกทั้งสัตว์ยังอยู่ในภาวะเครียดจากความกลัวหรือสับสนจากการหลงทาง จึงอาจกัดหรือข่วนมนุษย์ได้ และเชื้อโรคแพร่กระจายอยู่มากภายในสถานกักกันสัตว์ (Shelters) ซึ่งตัวอย่างของโรคสัตว์สู่คนที่สำคัญในช่วงภัยพิบัติทางธรรมชาติ เกิดจากเชื้อแบคทีเรียและเชื้อไวรัสได้แก่ โรคพิษสุนัขบ้า (Rabies) โรคฉี่หนู (Leptospira) รวมทั้งเชื้อแบคทีเรีย Salmonella เชื้อแบคทีเรีย E.coli และเชื้ออื่นๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงพยาธิภายนอกในร่างกาย เช่น เห็บ ไร ซึ่งนำพาโรค (Plague) โรคลัมเบีย (Lyme disease) และกลุ่มโรค spotted fever พยาธิไส้เดือน การติดเชื้อพยาธิภายในร่างกายจากสัตว์ เช่น พยาธิปากขอ และโปรโตซัว (Giardia) ซึ่งมนุษย์สามารถติดเชื้อจากสัตว์ได้แม้ว่าสัตว์ไม่ได้แสดงอาการแต่เป็นตัวอมโรคและ

สามารถแพร่เชื้อให้กับมนุษย์ หรือสัตว์สามารถแพร่เชื้อได้ในช่วงที่กำลังหายจากโรคนั้น

การป้องกันโรคสัตว์สู่คนเมื่อต้องเผชิญกับสัตว์เลี้ยงในช่วงที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติสามารถทำได้โดยการปรึกษากับสัตวแพทย์เพื่อกำจัดพยาธิภายนอกและภายในร่างกายสัตว์ที่เป็นพาหะของการนำโรคสัตว์สู่คน หรือตรวจสอบอาการป่วยของสัตว์เลี้ยง รวมถึงมีการให้วัคซีนที่เหมาะสมกับสัตว์เลี้ยง เช่น วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า วัคซีนป้องกันโรคฉี่หนู เป็นต้น นอกจากนี้การได้รับความรู้จากสัตวแพทย์เพื่อวางแผนในการจัดการโรคหรือป้องกันโรคที่เกิดกับสัตว์เลี้ยงเป็นสิ่งสำคัญเมื่อต้องทำการเคลื่อนย้ายสัตว์เลี้ยง เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคสัตว์สู่คนในช่วงที่เกิดภัยพิบัติ หรือภายหลังจากเกิดภัยพิบัติขึ้น ถ้าสัตวแพทย์ไม่สามารถจัดการกับโรคได้เจ้าของสัตว์เลี้ยงควรมีการระแวดระวังเกี่ยวกับการถูกกัดหรือถูกข่วนจากสัตว์เลี้ยง เช่น การล้างมือด้วยสบู่และน้ำสะอาดทุกครั้งหลังจากสัมผัสกับสัตว์เลี้ยงทำความสะอาดแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์เลี้ยงด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ และมีการกักกันสัตว์เพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์ป่วยสัมผัสกับสัตว์ภายนอก

การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติคลื่นใต้น้ำซึ่งส่วนมากมีความรุนแรงมากที่สุดมักจะมีเกิดในบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิก แต่มีเพียงบางส่วนที่เกิดในมหาสมุทรแอตแลนติก และในช่วงระยะเวลาทศวรรษที่ผ่านมา คงได้ติดตามข่าวจากสื่อต่างๆ ถึงการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติในหลายๆ ประเทศ โดยเฉพาะภัยพิบัติของ

คลื่นใต้น้ำครั้งที่ย่ำแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย บริเวณทะเล อันดามัน เกิดแผ่นดินไหวขนาด 9.0 ริกเตอร์ ทางตะวันตกของเกาะสุมาตราประเทศอินโดนีเซีย เมื่อประมาณ 8.00 น. ของวันอาทิตย์ ที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ตามมาด้วย Tsunami ขนาดใหญ่ และมีความร้ายแรงมาก กระทบกระเทือนกว่า 10 ประเทศโดยรอบทำให้มีคนเสียชีวิตราว 300,000 คน และความเสียหายหลายพันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา สิ่งนี้เป็นการจุดประกายถึงการเตรียมตัวเตรียมใจเพื่อเผชิญภัยพิบัติที่ย่ำแรงต่อไปในภายภาคหน้า แต่ประเทศไทยเราก็มองว่ามีบุญ และโชคดีที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติมีน้อย ที่มีก็ไม่มี ความรุนแรงมากนัก ดังเช่นประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันกับเรา ซึ่งล้วนมีภัยพิบัติทางธรรมชาติ เกี่ยวกับภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว และคลื่นใต้น้ำที่มีความรุนแรงเป็นประจำแทบทุกปี และในแต่ละปีอาจมีหลายครั้งทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งมีชีวิต และทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก แต่ประชากรในทั้งสามประเทศ ก็ยังคงอยู่ร่วมกับภัยพิบัติดังกล่าวได้อย่างมีความสุข

ทั้งนี้ทั้งนั้นจากเหตุการณ์คลื่นใต้น้ำที่ประเทศญี่ปุ่นที่ผ่านมาเป็นเรื่องที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ และทำให้เกิดความเสียหายอย่างมาก ดังนั้น การเตรียมความพร้อมสำหรับการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติทั้งมนุษย์และสัตว์เลี้ยง จึงอาจช่วยลดความเสียหายและการแพร่ระบาดของโรคซึ่งเกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติได้ และสัตวแพทย์เป็นอีกหนึ่งบทบาทที่สำคัญต่อการให้คำแนะนำและการจัดการกับสัตว์เมื่อเกิด

ภัยพิบัติทางธรรมชาติขึ้น

บรรณานุกรม

1. Australian Veterinary Association. Natural disasters 2009. [Cited September 6th, 2011]; Available from: <http://www.ava.com.au/about-us/policy-and-positions/topics-3>
2. Heath SE. Education in disaster management at US veterinary schools and colleges. JVME 2003; 30(2) : 157-160
3. Hammerle M. Preparing to protect your pets in a natural disaster. 2011. [Cited September 6th,2011]; Available from : <http://www.thepetdoctorinc.com/2011/05/preparing-protect-pets-natural-disaster/>
4. Kansas State University. Natural Disasters.... What about the Animals? Human-Animal Bond Conference. 2011. [Cited September 6th,2011]; Available from: <http://www.vet.ksu.edu/CE/Conference.htm>
5. Merryman M. Pet-associated zoonotic diseases and natural disasters and protecting human health from pet associated zoonotic diseases after natural disasters. 2010. [Cited September 6th,2011]; Available from:<http://www.vetmed.ucdavis.edu/vetext/INF-DI/Pet-ZD-nat-disasters.pdf>